

הטור של מנחם ידיד

המרכז למורשת יהדות ארם-צובא-חלב לקח על עצמו שליחות הסטורית להקים גלעד על אחת הקהילות העתיקות בגולה בדפי ההיסטוריה העולמית היהודית.

לפי היודע לנו קהילה זו מעולם לא הייתה גדולה. מספר היהודים שהיו בחלב בתקופות שונות נע בין 5000 ל-20,000 נפש וזאת לעומת האכיזת הגדולה שזכתה לכתו שם טוב ומפורסם בתור יהדות רבת המעש והתהילה. ילידי חלב וצאצאיהם גאים על כך שהם חלבים.

נשאלת השאלה? מה איפוא ייחודה של יהדות חלב, ששמה הטוב הולך לפניו מדורי דורות בכל קצוות תבל מאז ועד היום הזה.

לשאלה זו – המרכז העולמי למורשת ארץ מנסה לחפש ולחקור כדי למצוא את הסיבה והרקע למתן התשובה לכך, וזאת ע"י מחקר וחפוש מקורות כתבי יד ועוד, והכל כדי להגיע לחקר האמת.

כפי שצינתי, הישוב היהודי בחלב הוא אחד העתיקים ביותר בתולדות ישראל. בשנת 921 לפני הספירה ישב בעיר רבי סעדיה גאון. במאה ה-11 היה בחלב קהילה יהודית מסודרת, ומסופר על תלמידי חכמים שישבו בה. בראש הקהילה עמד רבי ברוך בן יצחק ממפרשי התלמוד. במחצית השנייה של המאה ה-12 קיימה הקהילה קשרים עם ישיבת בגדאד, ורבי ברכיה בן ברכאל מחלב שימש אב בית דין בבגדאד. חכמי חלב התכתבו עם רמב"ם, אחד המתכתבים הוא רבי יוסף בן-יהודה שהיה תלמידו של רמב"ם לו הקדיש מורו את הספר מורה נבוכים. רבי יהודה אלחריזי ביקר בחלב בשנת 1217. הוא כותב עליה בפיטוי ומונה את מבחר גדולי ארם צובא וראשיה וזרע קדושיה. אפשר להוסיף כהנה וכנהנה על בקוריהם של גדולי חכמי אשכנז ועל התפעלותם מחכמי ארץ ועל לשון הקודש שהייתה שגורה במיהם.

ספרי ההסטוריה מלמדים אותנו כי בתקופת הממלוכים (1261-1516) הייתה תקופה בה חיו בחלב תלמידי חכמים גדולים. מהם ראוי להזכיר במיוחד ביום זה את רבי שם בר יפת שכתב ספר "חמדת התעודה" פירושים ומדרשים לחומש ולהפטורות. בהזדמנות זו אני מבקש לבקש ולהודיע כי ועדת המחקר בראשותו של פרופ' יעקב שויקה החליטה להוציא לאור ולהדפיס את הספר והמשימה הוטלה על מכוונדנו פרופ' משה אורפלי, אשר לקח על עצמו וללא כל תמורה להוציא לפועל משימה זו. מכאן, מקמה מכובדת זו, אני שולח לפרופ' אורפלי ברכת יישר כח, תודה והוקרה ומאחל לו הצלחה. יש לציין, כי על ספר זה עשה מכוונדנו פרופ' יצחק אסקוף חברנו עבודת דוקטורט, אנו מחזיקים את ידיו.

אני שמח לבשר לכם שאנו נמצאים בתהליך סיומה של עבודה גדולה שהמרכז שלנו עושה, הוצאה לאור של החומש עם השרח אשר מכוונדנו פרופ' יצחק אבישור טרח והשקיע עבודה רבה בהכנתו לפרוסט. אנו מצפים, כי בקרוב נוכל לברך על המוגמר. ולפרופ' אבישור אנו אומרים יישר כח חזק ונחזק. במעמד מכוונד זה בפתיחת הכנס, אני מוצא לנכון להביע הערכה מיוחדת לכל חברי הנהלת המרכז למורשת וחבר הפעילים, ובמיוחד לחברי ועדת המחקר בראשותו של פרופ' יעקב שויקה ומחזק ידיו של ידידי הנאמן מר משה כהן יור"ד המרכז. תעודת הוקרה לכולנו ואני גאה על כך שכל חברי ההנהלה פועלים בהתנדבות וללא כל תמורה, ברוכים תהיו.

כמו כן אבקש להסב תשומת לבכם לכך, כי התחלנו באוסף כתבי יד של חכמי חלב שלא הודפסו ומתכים ליד גואלת. הנושא נמסר בידי איש מומחה למכון יד ומתכים לתוצאות. אני תפילה שהמרכז למורשת ארץ יצליח להוציא לאור חלק מהספרים שיש להם חשיבות מרובה להאדרת תורת ישראל בתחומים רבים שהרבים רצו להנחיל לנו.

ואחרון אחרון חביב אני מברך על שתוף הפעולה בין מרכז מורשת בבל ובין המרכז למורשת ארם-צובא, אין ספק ששתוף הפעולה הינו מבורך וחשוב, בתקווה שיהיה לו המשך.

כמו כן הנני מברך את באי הכנס המרצים והפעילים אשר לקחו ולוקחים חלק בכנס חשוב זה. יהי רצון וברכת ה' תלווה אותנו ובכל מעשה ידינו והצלחה תאיר לנו פנים.